

Geleneksel Çanakkale Seramiklerinin Yorumlanması İle Oluşturulan Güncel Sanat Seramikleri

Contemporary Art Ceramics Created Through the Interpretation of Traditional Çanakkale Ceramics

Uzman Elvan BESREK

ORCID: 0000 0002 4604 7168 ♦ Gençlik Spor Bakanlığı, Uşak Gençlik Merkezi Seramik Eğitmeni
Bölüm ♦ elvan_bsrk@hotmail.com

Prof. Dr. Nurettin GÜLAÇTI

ORCID: 0000 0003 1739 2680 ♦ Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik
ve Cam Bölümü, Öğretim Üyesi ♦ ngulacti@gmail.com

Özet

Çanakkale (Türkiye), jeopolitik konumu nedeniyle tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu da şehri cazip bir hale getirerek, herkesin hâkimiyet kurmak istediği bir bölge halini almıştır. Çanakkale’de Neolitik Dönem (Karaağaçtepe, Hamaylıtarla, Gökçeada), Kalkolitik Dönem (Kumtepe, Beşik-Sivritepe Gülpınar), Tunç Çağı (Troya, Kumtepe, Hanay Tepe, Beşiktepe, Larissa, Tuzla, Külahlı, Çan, Biga, Bayramiç, Yenice) olmak üzere yerleşim izleri görülmektedir. Şehirde, Miletoslular, Aioller, Kolophonluların kurduğu antik kentler bulunmaktadır. Çanakkale Bölgesinde, Lidya, Pers, Helen, Roma, Osmanlı İmparatorluğu ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti hâkimiyet kurmuştur. Çanakkale’de yaşayan medeniyetler, Parion, Priapos, Sestos, Assos, Dardanos, Hamaksitos, Lampsakos gibi antik şehirlerde iz bırakmışlardır. Tarih boyunca şehir birçok savaş sahnesine tanık olmuş, Çanakkale Boğazı’nın kontrolü, Osmanlı İmparatorluğu zamanında Süleyman Paşanın 1354 yılında Gelibolu Kalesi’ni fethi ile Türk hâkimiyetine girmiştir. Türk askeri bu zaferi I. Dünya Savaşı’nda gösterdiği kahramanlıkla taçlandırarak adını tarihe “Çanakkale Geçilmez” olarak yazdırmıştır. Bu zaferle Çanakkale kadim bir Türk şehri olarak kalmış ve sonsuza kadarda kalmaya devam edecektir. Çanakkale’nin ev sahipliği yaptığı medeniyetler insanlığa önemli bir kültürel miras bırakmıştır. Bu sayede Çanakkale tarih sahnesinin adeta bir açık hava müzesine dönüşmüştür. Bu kültürel miraslardan en önemlileri tarihe tanıklık eden, Çanakkale seramikleridir. Türk seramik sanatına gerek üslup, gerekse desen ve renk açısından büyük yenilikler getiren Çanakkale seramiklerinin, üretimi günümüzde neredeyse tamamen durmuştur. Çanakkale seramiklerini korumak ve çeşitli platformlarda anlatarak unutulmamasını sağlayarak kültürel mirasa sahip çıkmak tarih bilinci taşıyan herkesin görevleri arasında yer almalıdır.

Çanakkale seramikleri form ve dekor özellikleri çalışmanın kapsamını, bu form ve dekorların yorumlanmasıyla güncel çalışmaların yapılmasıyla, Çanakkale seramiklerinin kültürel mirasının yaşatılarak yeni nesillere aktarımı çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın yöntemi, Çanakkale seramiklerinin genel karakteristik özelliklerinin arkeolojik veriler ışığında araştırılmasına dayanmaktadır. Ayrıca, söz konusu seramikleri yorumlayarak güncel tasarımlar üreten ve kültürel mirası günümüze taşıyan seçili sanatçıların çalışmalarının incelenmesini kapsamaktadır.

Konunun çok geniş kapsamlı olması sebebi ile çalışma bahsedilen sanatçılar ile sınırlandırılmıştır. Bulgular, Çanakkale seramiklerinin yeni tasarımlar için kaynak olduğunu, sanatçıların Çanakkale seramiklerinin özünden uzaklaşmayarak yeni tasarımlarında kültürel mirası yansıttığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, geleneksel, tasarım, seramik

Extended Abstract

Çanakkale city (Türkiye), due to its strategic location, has been home to many civilizations throughout history, making it an attractive city and a region sought after by many. In Çanakkale city, the Period of Neolithic (Karaağaçtepe region, Hamaylıtarla region, Gökçeada island), Period of Chalcolithic (Kumtepe region, Beşik-Sivritepe Gülpınar region), in the Bronze Age (Troia city, Kumtepe region, Hanay Tepe region, Beşiktepe region, Larissa region, Tuzla region, Külahlı region, Çan region, Biga region, Bayramiç region, Yenice region) settlement traces can be seen. The city is home to ancient cities founded by the Milesians, Aeolians, and Colophonians. The Çanakkale region has been ruled by Lydia, Persia, Greece, Rome, the Ottoman Empire, and finally the Republic of Turkey. The civilizations that lived in Çanakkale city left their mark on places such as Parion, Priapos, Sestos, Assos, Dardanos, Hamaksitos, and Lampsakos. Throughout history, the city of Çanakkale has witnessed many battles. Control of the Dardanelles Strait came under Turkish rule during the Ottoman Empire, following the conquest of Gallipoli Castle by Suleyman Pasha (army commander of the Ottoman Empire) in 1354. The Turkish military crowned this victory with its heroism during World War I, writing its name in history as “Çanakkale Geçilmez” (Çanakkale is impassable). With this sea victory, Çanakkale remained an ancient Turkish city and will continue to do so forever. The civilizations that have passed through Çanakkale have left an important cultural heritage for humanity. Thanks to this, Çanakkale has become an open-air museum on the stage of history. Among these cultural legacies, the most important are the Çanakkale ceramics, which bear witness to history. Çanakkale ceramics, which brought great innovations to Turkish ceramic art in terms of both form, style, and pattern, and color, have almost completely ceased production today. Preserving that Çanakkale of ceramics and ensuring they are not forgotten by presenting them on various platforms (symposia, panels, exhibitions, etc.) should be among the duties of everyone with historical awareness.

The scope of this study covers the form and decorative features of Çanakkale ceramics, and it aims to interpret these forms and decorations and to conduct contemporary research to preserve the cultural heritage of Çanakkale ceramics and pass it on to future generations. The methodology of this study consists of researching the general characteristics of Çanakkale ceramics in light of archaeological data and examining the works of several artists who have interpreted Çanakkale ceramics and created contemporary designs that carry the cultural heritage into the present day. Due to the broad scope of the subject, the study is limited to the artists mentioned, including İsmail Bütün, Adil Can Güven, Erdinç Bakla, Mustafa Tunçalp, Onur Öztürk, Ayhan Taşkıran, Esra Nurten Gül, Burak Çiftçi, Seyfullah Büyükçapar, Ayşe Künelgin, Ergün Arda, and Nurettin Gülaçtı. The findings show that Çanakkale ceramics are a source of new designs and that artists reflect cultural heritage in their new designs without straying from the essence of Çanakkale ceramics.

Keywords: Çanakkale, traditional, design, ceramic

Giriş

Çanakkale, tarihsel süreçte coğrafi konumu ve kültürel birikimi ile öne çıkan bir şehir olmuştur. Bölgenin en önemli değerlerinden biri olan Çanakkale seramikleridir. Neolitik dönemden bugüne kadar, Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde (Avanos/Nevşehir, Bardakçı/Van, Kınık/Bilecik, Sorkun/Eskişehir, Menemen/İzmir, Akçaova/Aydın, Sivaslı/Uşak, Gökeyüp/Manisa, İznik/Bursa, Tokat, Kütahya, Çanakkale vb.) geleneksel seramik üretiminin yapıldığı bilinmektedir. Geleneksel seramikler içerisinde, Çanakkale seramikleri kendine özgü üretim teknikleri, seramiklerin üzerine uygulanan sırlar ve karakteristik motifleriyle öne çıkmaktadır. Çanakkale seramiklerini diğer geleneksel seramiklerden ayıran özellikler, figüratif örneklerin bulunması, aplikasyon tekniklerinin uygulanması ve sır üzerine boya dekorasyonlarıdır (Karagül, 2013, s.s.85-105). Çanakkale seramikleri, tarihi ve arkeolojik bağlamda araştırılırken sanatsal ifade biçimi olarak da incelenmesi gereken kültürel miras unsurlarıdır. Kültürel devamlılığın sağlanması, korunması açısından geleneksel seramiklerde bulunan öğeleri, güncel seramik sanatına yansıtan sanatçıların çalışmalarının incelenmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Birçok sanatçı, Çanakkale seramiklerinin karakteristik özelliklerinden yola çıkarak eserlerini şekillendirmekte, geleneksel unsurları güncel estetik anlayışıyla birleştirerek yeni eserler ortaya çıkarmaktadır. Bu yaklaşım bir taraftan köklü bir geleneği güncel sanat ortamında sağlayarak tasarım anlayışına özgün katkı sunmaktadır.

Çalışmada, Çanakkale seramiklerinin yorumlanması güncel sanat seramiklerine nasıl yansıdığı ele alınmakta; gelenek ile güncel arasındaki bağın sanatçılar aracılığıyla nasıl kurulduğu tartışılmaktadır. Güncel sanatın yaratıcı diliyle gelecek kuşaklara kültürel mirasımızda bulunan öğelerin aktarılması hedeflenmektedir.

Çanakkale Seramikleri

İlk örnekleri 1670'lere dayanan ve 17. Yüzyıldan itibaren yoğun bir üretim sürecine giren Çanakkale seramikleri, I. Dünya Savaşı'nın başlamasına dek yaklaşık iki buçuk yüzyıl boyunca varlığını sürdürmüştür. Bu seramikler, hem ulusal hem de uluslararası müzelerdeki değerli koleksiyonlarda yer alarak, dünya seramik sanatında tanınan geleneksel el sanatı kimliği kazanmıştır. Çanakkale seramiklerinin geniş kitlelerce tanınmasının başlıca sebeplerinden biri, şehrin bir liman kenti olmasından kaynaklanmaktadır. Çanakkale, tarih boyunca pek çok seyyahın, araştırmacının, edebiyatçının, şairin ve diplomatın uğrak yeri olmuş; bu durum da seramiklerin farklı coğrafyalara ulaşmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur (Zümrüt, 2021, s.s.154-171). Çanakkale atölyelerinde ortaya çıkan seramikler uzun bir geçmişe sahiptir. 17. Yüzyılın sonlarında üretime başlanılan Çanakkale seramikleri, 20.yüzyılın ortalarına kadar farklı amaçlarla yapılmış olup, biçimsel çeşitlilik bakımından oldukça zengin bir görünüm sergilemektedir (Ayda, 1997, s. 374).

17. yy. sonlarından itibaren gelişim gösteren Çanakkale seramikleri, çark üzerinde şekillendirilmiştir (Güner, 1988, s.15-16). Zengin süslemeleri, canlı renkleri ve dikkat çekici biçimleriyle Anadolu seramikleri arasında ayrıcalıklı bir konuma sahip olan Çanakkale seramikleri, 17. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış, özellikle 18. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın başlarına kadar yoğun olarak üretilmiştir (Öney, 1971, s.s. 1-115).

Çanakkale Seramiklerinin Form ve Dekorasyon Özellikleri

Osmanlı tarihinde 14. yüzyıldan itibaren seramik sanatının önemli merkezleri arasında İznik, Kütahya ve Çanakkale öne çıkmaktadır. Çanakkale özgün bir halk sanatı geleneği içinde değerlendirilmektedir. Bölgedeki yüksek demir oranına sahip kil yatakları seramik üretimi açısından büyük önem taşımaktadır. Çanakkale'nin toprakları volkanik kökenli olup, akarsuların taşıdığı alüvyonlarla zenginleştirilmiştir. Ayrıca şehir; çinko, krom, demir, bakır, kurşun, manganez, manyetit ve altın gibi farklı madenler bakımından da zengindir. 17. ile 20. yüzyıllar arasında Çanakkale seramiklerinin gelişimi, bu doğal kaynakların bolluğu ile doğrudan bağlantılıdır (Ayda, 1997, s.s. 373-389).

Osmanlı Dönemi Türk seramik sanatı ile geleneksel halk çömlekçiliği arasında özgün bir konuma sahip olan Çanakkale seramikleri, üretildiği (17-20. yy.) dönemin estetik anlayışını yansıtmakla birlikte, halk sanatının yaratıcı çeşitliliğini ve etnografik özelliklerini de ortaya koyan eserler olarak değerlendirilmelidir (Altun, 1997, s. 276). 17. yüzyıldan itibaren Çanakkale seramikleri yabancı seyyahların ilgisini çekmiş, burada üretilen hediyelik eşya özellikli parçalar 19. yüzyılın ortalarından itibaren satın alınarak çeşitli ülkelerin koleksiyonlarında yer bulmuştur (Altun, 1996, s.s. 5-7). Erken dönem ürünleri arasında yer alan tabaklar, hem zengin süsleme çeşitliliği hem de özenli işçilikleriyle öne çıkmaktadır. Bu tabakların çoğu, natüralist anlayıştan beslenen ancak stilize çizgiler barındıran bir üslup göstermektedir (Sanay, 1989, s.35). 17. yüzyılın sonlarından 18. yüzyıla uzanan dönemde çukur formda kâseler, tabaklar ve küpler üretildiği görülmektedir. Kaleiçi Müzesi koleksiyonunda bulunan örneklerde desenlerin yeşile benzer renksiz veya kahverengi benzeri, turuncu, kirli sarı veya bej renkli şeffaf sır altına boyanmış olduğu görülmektedir (Kaleiçi Müzesi Koleksiyonu, E.T.,11.09. 2025). Derin tabaklarda, kenarları düz ya da dalgalı olan merkezi süslemeler bulunmaktadır. Açık veya kapalı yüzeyli objeler, meyve kapları, yaprak şeklindeki tabaklar ve sepet örgüsü tarzında biçimlendirilmiş örnekler en bilinen formlar arasındadır. 19. yy sonu 20. yüzyıl başında sepet örgülü formların üretiminin devam

ettiği görülmekte; bu döneme tarihlenen bir sepet örgülü tabak Suna Kırac koleksiyonunda bulunmaktadır.

Kapalı formdaki eserler, şişkin gövdelere, uzun boyunlara, kulplara ve gösterişli kabartmalı ağız kısımlarına sahip olup geniş bir çeşitlilikte üretilmiş olduğu Kaleiçi Müzesi koleksiyonunda bulunan eserlerden anlaşılmaktadır (Kaleiçi Müzesi Koleksiyonu; E.T.,11.09.2025). 18. yüzyıl Geleneksel Çanakkale Seramiklerinde desen, kompozisyon olarak serbest fırça darbeleriyle, soyut çiçek rozetleri, yelkenliler, camiler, köşkler, kuşlar ve hayvanlar büyük bir ustalıkla soyut bir şekilde formlara aktarılmıştır. Hayvan şekilli kaplar Çanakkale seramiklerinin simgesi olmuştur (Erman, 2012, s.18). İskelede birebir gözlem yaparak bölgenin o anını yansıtan gemili tabaklar, cami ve köşk gibi mimari öğeleri barındıran tabaklar da ustalığı en iyi yansıtan örneklerdir (Sanay, 1989, s. 35). Çanakkale seramikleri, biçim ve estetik açıdan özgün bir karaktere sahiptir. Aynı zamanda süsleme yönüyle geleneksel Türk seramik sanatında önemli bir konuma sahiptir. Bu seramikleri diğer örneklerden ayıran başlıca özellikler arasında figüratif tasarımların yer alması, dikkat çekici uygulamaların kullanılması ve sır yüzeyine yapılan soğuk boya süslemeleri sayılabilir. Kullanılan sırlar çoğunlukla saydam olup; yeşil, sarı ve kahverengi gibi tonlarla zengin bir görünüm kazanmıştır (Karagül, 2013, s.s. 85-105). Geleneksel Çanakkale Seramikleri, yapı özellikleri bakımından; çamur yapısı, biçimleri, süsleme unsurları ve üretim tekniğinin form üzerindeki etkisi ile tanımlanmaktadır. Çanakkale Seramikleri farklı işlevlere göre üretilmiştir (Tekkök Karaöz, 2018, s.s. 19-35). Seramikler tornada şekillendirme tekniği kullanılarak üretilmiştir. Çanak, tabak, maşrapa, küp, şişe ve testi gibi yaygın formların yanı sıra; gaz lambası, matara, mangal ve yazı takımı gibi daha ender bulunan örnekler de mevcuttur (Öney, 1971, s.115). Resim 1’te Osmanlı Dönemi Çanakkale işi pişmiş toprak üzeri sırlı ve el boyama çok nadir balık formlu matara biblo örneği görülmektedir.

Resim 1. Balık formlu matara (19x21 cm, Tornada şekillendirme, Anonim)

Çanakkale seramiklerinin nadir formlarından bazıları Fitzwilliam Museum’da sergilenmektedir. Resim 2 a’da sarı renkli sırlı vazo, 2 b’de çiçek damgalı kartal figürlü testi örneği görülmektedir.

a

b

Resim 2. Sarı renkli sırlı vazo ve Çiçek damgalı kartal figürlü testi (Tornada şekillendirme, Parça ekleme, kabartma Tekniği, Anonim)

Çiçek damgalı kartal figürlü testi örneğinde de görüldüğü üzere 19. ve 20.yüzyıl seramiklerinde aplike ve yoğun karakterde işlenmiş kabartmalar vardır. Çoğunlukla rozetler, ay-yıldız, saltanat arması ve hayvan şeklindeki kabartmalar en sık karşılaşılan örneklerdir. Bazı formlar özellikle sırlanmamış, dış yüzeyleri yağlı boya ile boyanmıştır. Boyama işlemlerinin atölyelerde değil de satış mağazalarında yapıldığı desenlerin zamanla kararıp dökülmesinden anlaşılmaktadır (Bakla, 1993, s. 32). 19. - 20. yüzyılları arasında at başlı testiler, gemi figürlü formlar, ördek başlı testiler, deve figürlü formların üretildiği görülmüştür. Suna Kırac Koleksiyonu'nda 19. yüzyıl sonu 20.yüzyıl başına tarihlenen deve biçiminde kap örneği Resim 3'te görülmektedir.

Resim 3. Deve Figürlü kap (15,2 cm, Akıtma Dekor Tekniği) (Öney, 1991: 141)

Resim 3'te görülen kap yeşil-kahverengi akıtma sır dekorludur (Öney, 1991, s.141). Zoomorfik kaplar fonksiyonel amaçlı kullanılmıştır. 20. yüzyılda bu figürlerden daha çok ev eşyası üretilmiştir. Üretimler saksı, çömlek, kâse, testi, çanak, çukur, tabak, ibrik, soğutucu, düdük, maşrapa, kumbara, kahve fincanı, su kabı, bardak, vazo, gıda saklama amaçlı küplerden oluşmaktadır (Ayda, 1994, s.s.159-164), (Öney, 1971, s.2, 3, 105). Çanakkale seramikleri stil, kompozisyon, renk ve desen bakımından Anadolu Türk seramiğine katkı sağlamıştır. 18. yüzyıl ve 19. yüzyılın ilk yarısına kadar Çanakkale Seramikleri stilize ve çok etkileyici kompozisyonlarıyla ileri bir sanat görüşüne işaret etmiştir (Öney, 1971, s.s. 2, 3, 105). Çanakkale Seramiklerinde, gemi tasvirleri ve merkezi kompozisyonlu tabaklar erken dönemde; yayvan tabaklar ve sır üstü uygulamalar geç dönemde yapılmıştır. Gemili tabakların yanında cami, köşk tasvir örnekleri de görülmektedir (Altun, 1996, s. 7). Resim 4'te beyaz astar ile astarlanmış çukur tabak üzerine, yelkenleri rüzgârdan şişmiş kalyon dekoru uygulanarak, şeffaf sır ile sırlanmıştır. Tabak 17. yy. sonu 18. yy başlarına tarihlenmekte ve Sadberk Hanım Müzesinde bulunmaktadır (Altun, Öney, 1991, s. 118).

Resim 4. Kalyon Dekorlu Tabak (Altun, Öney, 1991: 118) (Astar Dekorasyon)

Geleneksel Çanakkale seramiklerinin geç döneminde ise, kulpları düz, burmalı; gaga ve kuşbaşı ağızlı, emzik ağızlı testi örnekleri görülmektedir. Gövdelerinde, büyük ya da renkli çiçek, dal boyama

ve kabartmalarıyla karakteristik görünimleri vardır (Altun, 1997, s. 276). Resim 5'te burma saplı kabartma dekorlu örnekler görülmektedir.

Resim 5. Burma Saplı Kabartma Dekorlu Örnekler (36 cm, Tornada şekillendirme, Parça ekleme Tekniği, Anonim)

19. yüzyıl sonlarına ait seramiklerin belirgin örnekleri, (at ve kuş başı), zoomorfik kaplardır. Türk kültüründe at, sembolik anlam taşımaktadır. Atın Türkler tarafından evcilleştirildiği, binek hayvanı olarak kullanıldığına dair antropolojik ve arkeolojik verilere rastlanmaktadır (Çınar, 1993).

Türk mitolojisinde genellikle göksel güçlerle ilişkilendirilen at, kutsal olarak görülmüştür. Göçebe Türk topluluklarında at, totemik bir anlam taşıyarak törenlerde ve adaklarda kullanılan (Bilgili, 2019), at mitolojik düşüncede doğa ve insanın bilinçdışıyla ilişkilendirilen ruhani bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır (Ulus, 2023, s.83). Tüm bu veriler ele alındığında Çanakkale seramiklerinde at figürünün benzer sebepler dolayısı ile kullanıldığı düşünülmektedir. Çanakkale tarihindeki Troya Savaşı'nda bahsi geçen Troya atının Çanakkale seramikleri ile fiziksel ve fonksiyonel olarak bir ilişkisinin olmadığını (Arda, 2020, s.893). belirtmiştir. Arda çalışmasında, Zoomorfik kapların Anadolu'da yaşayan çeşitli medeniyetlerin riton geleneğinden geldiği hipotezine vardığını belirtmiştir.

Çanakkale üretimi hediyelik ve hatıra eşyası niteliğindeki parçalar 19. yüzyıl ortalarından itibaren satın alınarak Paris Sevres Porselen Müzesi'ne, Londra Victoria and Albert Müzesi'ne, Atina Benaki Müzesi'ne ve bazı koleksiyonlara da girmeye başlamıştır (Glassie, 1993, s. 898).

Geç dönem formların, çarkta şekillendirildikten sonra, yüzeylerine, gövde, ağız, boyun ve kulplarına aplike dekor tekniği parçalar eklendiği görülmektedir. Kapaklı formlarda motifler, madalyon, yaprak, çiçek ve rozet kabartma şeklinde uygulandığı görülmektedir. Kabartma dekor öğesine uyumlu çiçekler, kıvrımlı dallar, sır altı ve sır üstü fırça dekor tekniği ile birlikte uygulanmışlardır. Kimi örneklerde hayvan formları da dekor öğeleri olarak kapların gövdesine ve kapaklarına eklenmişlerdir. 19. yüzyıl ortalarına tarihlenen zürafa betimlemesi ile başlayan, Çanakkale seramiklerinde humor ifadenin aslan formlarında ve kimi testilerde belirginleşmesi (Çanakkale Seramikleri Envanteri, 1999), testilerde dişi erkek sembolizmi (Yılmaz, 1996, s.13) erken dönem kaplarındaki izlenim ve sembolizm yaklaşımları ile birleşerek ve/veya yine doğa yoluyla, ancak daha metaforik, insana dönük ifadeci bir yaklaşım tarzı ile ortaya çıkmıştır. Geleneksel Çanakkale seramiklerinde tornada şekillendirilmiş kırmızı çamur üzerine bej, krem renkte astar, sır altı fırça dekoru, sır üstü, aplike, mermer tekniği, akıtma dekorları görülmektedir. (Okumuş, 2000, s.2). Resim 6'da akıtma dekorlu testi örneği görülmektedir.

Resim 6. Akıtma Dekorlu Testi (Kılıçoğlu, 2019: 136), (Tornada şekillendirme, Akıtma tekniği, Anonim)

19. yüzyıl ikinci yarısından itibaren Çanakkale seramiklerinde sır üzerine siyah, mavi, beyaz, kırmızı renkler gibi ilk fırınlamadan sonra uygulanıp düşük sıcaklıkta tekrar fırımlandığı görülmektedir. Çanakkale Seramiklerinde boyamalar iki türde yapılmıştır. İlk türde yaygın olarak özgün fırça darbeleriyle işlenmiş desenler görülmektedir, fırça darbelerinin özgünlüğü ustanın imzasını oluşturmaktadır. İkinci türde ise, konturların daha koyu siyah, mor, kahverengiyle çizildiği ve içlerinin doldurulduğu görülmektedir (Öney, 1972, s.s. 3, 105). Çanakkale ve çevresinin toprakları başlıca volkanik kökenli ve yerinde oluşmuş orman topraklarıdır. Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasında esmer renkli randiza, alüvyal topraklarla silisli ve potasyum bakımından zengin topraklar bulunmaktadır. Ayrıca Gelibolu Yarımadası civarında Göre Dağı, Bayramiç, Ezine ve Geyikli çevresi ile Biga- Gönen arasında kirli, kalkerli, kireçli ve demir içeren kırmızı topraklar bulunmaktadır. Resim 7'de Ezine (Çanakkale, Türkiye) ilçesi Hanaytepe höyüğü etrafında bulunan kırmızı topraklar görülmektedir.

Resim 7. Hanaytepe Höyüğü ve çevresi (Tombul, 2015: 424)

Seramiklerin çamurunda katkılı ya da katkısız olarak pişme sonucu kırmızıya dönen killeri kullanılmış, astar katmanı ise doğal olarak beyaz tonlarda pişen, saf yapılı killerden oluşmuştur. Sırlar; kurşun bazlı şeffaf, yarı saydam ve nadiren de örtücü nitelikte olup, beyaz zemin üzerine bakır oksitle yeşil, demir oksitle sarı, mangan oksitle geleneksel adıyla 'şarabi' olarak bilinen morumsu kahverengi tonlar elde edilen ham sırlardandır (Öney, 1971, ss..1, 115).

Çanakkale Seramiklerinin Güncel Yorumları

Günümüzde Çanakkale seramikleri ile ilgili araştırmalar tanıtım etkinlikleri başta Çanakkale Seramikleri Araştırma Merkezi (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi), Geleneksel Çanakkale Seramiklerini Yaşatma Derneği olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Çanakkale seramikleri alanda çalışan sanatçılara esin kaynağı olmaya devam etmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından "Yaşayan İnsan Hazine" ödülüne layık görülen İsmail Bütün'ün (Güzel vd., 2024, s.s. 451). Geleneksel Çanakkale seramiklerinden yola çıkarak üretmiş olduğu mangal, Resim 8 a ve at başlı testi Resim 8 b'de görülmektedir.

Resim 8. İsmail Bütün'e ait mangal ve at başlı testi (Güzel vd., 2024:458-459)

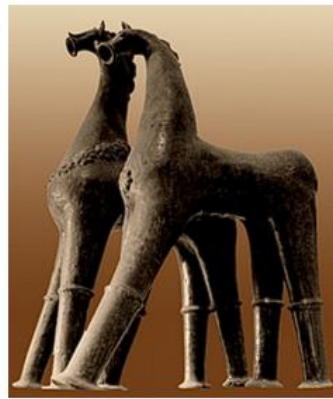
Geleneksel Çanakkale seramiklerinin güncel yorumlarını T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2023 Yılı Özel Ödülleri ve Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi seçilen Adil Can Güven'in çalışmalarında görebiliriz. Resim 9'da Adil Can (Nursan Sanat Atölyesi) tarafından hazırlanan sofrası tasarımları görülmektedir.

Resim 9. Adil Can Güven'e(Nursan Sanat Atölyesi)ait sofrası tasarımı)

Adil Can'ın atölyesinde geleneksel Çanakkale seramiklerini yansıtan işlerin yanı sıra, kazıma, Milet üslubu, slip tekniği, turkuaz sır altına siyah boya ile yapılmış örnekler, Kütahya geleneksel seramiğini yansıtan ürünleri ve İznik'in 16. yüzyıl yoğun kuvars içerikli, sert beyaz çamurlu seramiklerin örneklerini görmek mümkündür (Bakır, 2014, s. 43).

Güncel seramikleri ile kültürel mirasın aktarılmasında örnek gösterilebilecek Erdiñç Bakla'nın çömlekçi tornasında şekillendirdiği "Truva atları" adlı eseri Resim 8'de yer almaktadır. Sanatçı eserini, birleştirilmiş parçalar ile oluşturmuş, geleneksel el yapımı seramik üretim tekniklerini güncel bir anlatım diliyle birleştirmiştir. Parçaların bir araya getirilmesindeki ustalık hem form bütünlüğünü korumakta hem de geleneksel üretim yöntemlerine gönderme yapmaktadır.

Resim 10. Erdiñç Bakla, "Truva atları" (Çelik, 2020: 24)

Çanakkale Seramikleri günümüz sanatçıları için esin kaynağı olmaya devam etmektedir. Sanat Atölyesi'nde yapmış olduğu özel tasarımları Çanakkale Seramikleri ile birlikte yorumlayan Mustafa Tunçalp, zamanla seri üretime geçmiş, Çanakkale Seramiklerinin tanıtılmasında önemli bir sanatçı haline gelmiştir. Resim 11'de Mustafa Tunçalp'e ait eserler görülmektedir.

Resim 11. Mustafa Tunçalp'e ait Eserler

Tunçalp, geleneksel seramikler ile güncel seramiği birleştirerek modern tasarımlar ortaya koymuştur. Geleneksel Çanakkale seramiklerini yorumlayarak güncel tasarımlar sunan bir diğer sanatçımız Onur Öztürk'tür. Resim 12'de Öztürk'ün çok başlı at testi yorumu görülmektedir.

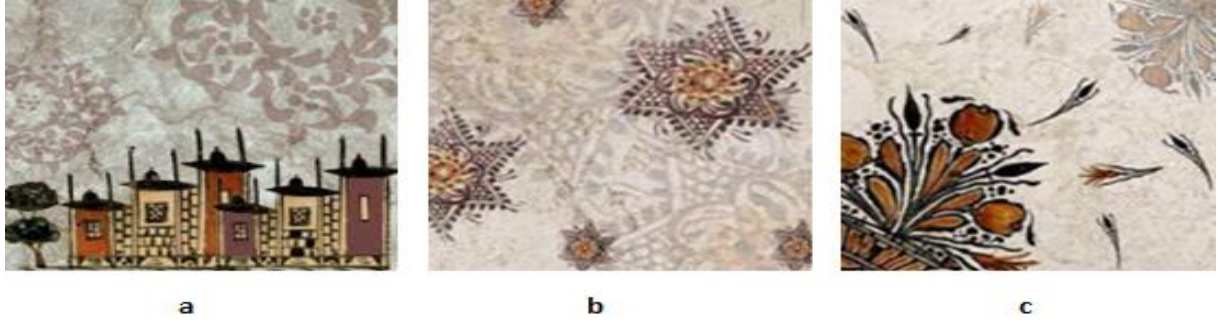
Resim 12. Onur Öztürk'e ait at başlı testi formu (Tornada şekillendirme, Parça ekleme)

Öztürk at başlı testi formlarını çok başlı olacak şekilde yorumlayarak güncel seramik çalışmaları ortaya koymuştur. Sanatçı oluşturduğu formları turkuaz renkli sır ile sırlamıştır. Çanakkale geleneksel at başlı testi formlarını, günümüze taşıyan bir diğer sanatçı Ayhan Taşkırandır. Resim 13 'te Taşkiran'ın, at başlı seramik formu yorumlaması görülmektedir.

Resim 13. Taşkiran'a ait at başlı seramik yorumu (Parça ekleme tekniği)

Taşkıran seramik yorumlamalarını figürler üzerine binicilerinide ekleyerek gerçekleştirmiştir. Türk seramik sanatçıları, at figürünü estetik bir nesne olmanın yanında, kimlik, tarih, güç ve özgürlük gibi kavramların taşıyıcısı olarak kullanmış, geçmiş ile günümüz arasında özgün bağlar kurarak Türk seramik sanatına önemli katkılar sunmaktadır (Yıldırım ve Çınar, 2025, s.172). Geleneksel çamur ve sır tekniklerinin yanı sıra, farklı malzeme ve biçim arayışlarıyla da at figürünün ifade potansiyeli genişletilmektedir. Geleneksel Çanakkale seramiklerinde bulunan dekoratif unsurları yorumlayarak, bilgisayar destekli tasarım programlarında yüzey tasarımları oluşturan sanatçı Esra Nurten Gül, uygulamalarda dijital baskı tekniklerini kullanmayı tercih etmiştir. Resim 14 a’da Hamidiye, b’de Oya, c’de Nesibe isimli çalışmalar görülmektedir.

Resim 14. Gül'e ait Çanakkale dekorları yorumu. (a.b.c; 30x30 cm, Dijital Baskı tekniği) Gül, tasarımlarını 30x30 cm seramik kaplama malzemeleri üzerine uygulamıştır.

Burak Çiftçi, geleneksel balık formlu matara örneklerinden esinlenerek yapmış olduğu Resim 15'te görülen Yansıma isimli çalışmada, Çanakkale seramiklerinin karakteristik özelliklerini yansıtan çapraz çizgileri ve dekoratif unsurları kullanılmıştır.

Resim 15. Burak Çiftçi'ye ait Yansıma isimli çalışma (Tornada Şekillendirme, Akıtma dekor tekniği)

Çiftçi, geleneksel at başlı testileri de yorumlayarak güncel eserler vermektedir. Resim 16'da Çiftçi'nin kırmızı çamur ile tornada üretmiş olduğu form üzerine parça ekleme dekorları ile yapmış olduğu at başlı testi yorumu ve detayları görülmektedir.

Resim 16. Burak Çiftçi'ye ait "At Başlı Testi" yorumu ve detayları)

Geleneksel Çanakkale seramik dekorları, seramik sanatçısı Seyfullah Büyükçapar'ın üretmiş olduğu modern zeytinyağı şişeleri üzerinde yer almıştır. Sanatçı tornada şekillendirme tekniğini kullanarak şekillendirmiş olduğu şişeler üzerinde geleneksel yelkenli dekorlarını tasvir etmiştir. Resim 17'te sanatçının formları astarladıktan sonra fırça ile dekorasyon yöntemini uygulayarak şişeleri tasarladığı görülmektedir.

Resim 17. Seyfullah Büyükçapar'a ait Zeytin Yağı Şişe Tasarımı (<http> 11)

Büyükçapar işlevsel formlar üzerine dekorları uygulayarak, gündelik hayata dahil etmiştir.

Ayşe Künelgin, at başlı testi formlarından esinlenerek, güncel seramik çalışmalarını sürdürmektedir. Resim 18 'de Künelgin'in yorumu görülmektedir.

Resim 18. Künelgin'in at başlı figür yorumu (Tornada Şekillendirme Tekniği)

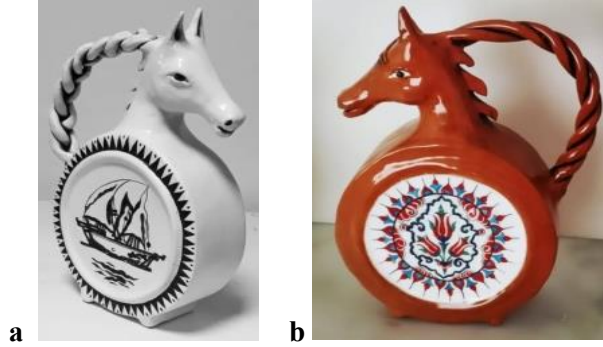
Ergün Arda, geleneksel balık formlu matara örneklerine ve halka testi formlara yorumunu katmış, alternatif pişirim tekniği olan **raku tekniği** ile pişirerek güncel tasarımlar oluşturmuştur. Resim 19 a'da Arda'ya ait balık formu yorumu, b'de halka testiye ait yorum görülmektedir.

Resim 19. Arda'nın Balık Formlu Testi ve Halka testi yorumu (Tornada şekillendirme ve Raku Tekniği)

Arda'nın yorumlarında Çanakkale seramiklerinde bulunan çiçek formları da görülmektedir.

Nurettin Gülaçtı, Çanakkale klasik formlarından esinlenerek yuvarlak formlu beyaz ve kırmızı çamur bünyeli, at başlı ve burgulu saç örme şeklinde tutamak yapmış, mataranın ana gövde ortasında Çanakkale motiflerinden sıraltı dekor uygulamıştır. Gülaçtı, beyaz bünyeli matara formuyla Çanakkale Belediyesi'nin düzenlediği 45.Troia Seramik Yarışması'nda Mansiyon ödülü almaya hak kazanmıştır. Resim 20 a'da Gülaçtı'ya ait at formlu matara beyaz çamurdan yapılmış, b'de ise yine at formlu kırmızı bünyeli çamurdan yapılmış matara görülmektedir. Resim 20 a'da testi tutamağının üçlü, b'de ise ikili saç örgü şeklinde olduğu görülmektedir.

Resim 20. Matara örnekleri (Döküm Yöntemi, sır altı fırça dekoru) Nurettin Gülaçtı (2010), Kişisel Arşiv

Sonuç

Çalışmada Çanakkale seramiklerinin sahip olduğu form ve dekorasyon özelliklerinin birçok araştırmacı tarafından incelendiği, güncel tasarımlarında kullanıldığı görülmüştür. Araştırmacılar Çanakkale seramiklerini kendi yorumları ile birleştirerek, farklı şekillendirme teknikleri ve pişirim yöntemleri ile çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Sanatçıların bir kısmının eserlerini oluştururken geleneksel yöntemlere bağlı kaldığı, bir kısmının ise dijital teknolojileri kullandığı görülmüştür. Güncel eserlerde hangi şekillendirme tekniği kullanılırsa kullanılsın sanatçıların Çanakkale seramiklerinin form ve dekorasyon özelliklerine bağlı kaldığı görülmüştür.

Çanakkale seramiklerinde bulunan form ve dekor özelliklerinin sanatçıların ellerinde yeniden yorumlanması kültürel mirasa verilen değerın göstergesi niteliğindedir. Çanakkale seramiklerinin sanatçılar tarafından referans alınarak çalışılması ülkemizin kültürel mirasının tanıtılması yönünden mühimdir. Araştırmacıların özgün tasarımlarını oluştururken, dönemin seramiklerini yansıtmak adına Çanakkale seramiklerinin renk ve biçim özelliklerine sadık kalarak yorumlamalarını yaptıkları görülmektedir. Arkeolojik bulgular kapsamında değerlendirilen Çanakkale seramiklerinin, güncel seramik tasarımında esin kaynağı olabileceği çalışmada görülmüştür. Sanatçılar kültürel mirasında var olan eserleri yorumlamaları aracılığı ile izleyicisine sergileyebilir. Kültürel değerlerimizden yararlanılarak ortaya koyulan eserlerin gelecek kuşaklarla geçmiş kuşaklar arasında köprü olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Altun, A. (1996), “Çanakkale Seramikleri” *Çanakkale Seramikleri, Vehbi Koç Vakfı, Suna- İnan Kıraç, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Ankara.
- Altun, A. (1997), Osmanlı’ da Çini Seramik Öyküsü, *İstanbul Menkul Kıymetler Borsası*
- Ara Altun, A., Carswell, A., Öney, G. (1991), Sadberk Hanım Müzesi Türk Çini ve Seramikleri: İznik Kütahya Çanakkale- 1991 s.118- 141
- Arda E .(2020), Troya Atı İle Çanakkale At Biçimli Seramikler Arasındaki İlişkin Değerlendirilmesi, *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 6 (27), s.881-895

- Ayda, D. (1994), XIX. Yüzyıl Çanakkale Seramiklerinden, Ördek Başlı Testiler, *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 24,159-164.
- Ayda, D. (1997), Çanakkale Seramikleri, *Vakıflar Dergisi*, XXVI. Sayı Vakıflar Genel Müdürlüğü, İstanbul, s.373-374-389.
- Bakır T. (2014), Türk Çiniciliğinin Dünü ve Bugünü, Klasik Sanatlar Yıllığı, 43, https://isamveri.org/pdfdr/D237196/2014_BAKIRTS.pdf E.T., 24.11.2025
- Erdinç, B. (1993), “Eşsiz Üç Çanakkale Seramiği” İstanbul: *Antika Kültürü*, Sayı:1 s.32
- Bilgili, N. (2019), Türk Kültüründe Kozmik At Mitolojisi. Politik-Sosyal-Kültürel Araştırmalar Merkezi, <https://21yyte.org/politik-sosyal-kulturelarastirmalar-merkezi/turk-kulturunde-kozmik-at-mitolojisi-2/27144>
- Çanakkale Seramikleri Envanteri (1999), Suna İnan Kıraç Koleksiyonu. *Kaleiçi Müzesi*.
- Çelik, M. (2020), Seramikte At Figürü: Anı, Biçim Ve Estetik Bağlamında Yorumlama (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü). YÖK Ulusal Tez Merkezi. S.24, Erişim Tarihi, 24.11.2025
- Çınar, A. (1993), Türklerde At ve Atçılık, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Erman, O.D., (2012), Türk Seramik Sanatının Gelişimi Toprağın Ateşle Dansı, *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, Ocak, Sayı 127
- Glassie, H. (1993), Turkish Traditional Art Today. Indiana University Press, Bloomington, 1993, s. 898.
- Güner G. (1988), Anadolu da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik, *Ak Yayınları Kültür Serisi*. İstanbul, s. 15-16
- Güzel, T., Akgündüz, Y., Sevinç Başol F., Turak, G., Can M., (2024), Yaşayan İnsan Hazinesi İsmail Bütün’ün Bakış Açısından Turistik Bir Değer Olarak Geleneksel Çanakkale Seramiği, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(2) s.458-459
- Karagül, M. F. (2013), Çanakkale ve Midilli Adası Arası Seramik Öyküsü. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 11(14), 85-105
- Tekkök Karaöz, B. (2018), Çanakkale Seramikleri; 17. Yüzyıl Sonundan 21. Yüzyıla, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 16(25) 19-35
- Kılıçoğlu, E. (2019), Ankara *Etnoğrafya Müzesi’nde Bulunan Çanakkale Seramikleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı], <https://ceramicfestival.org/tr/ceramics>
- Okumuş, H. (2000), *Çanakkale Seramiklerinde Form ve Dekor İlişkileri*, [Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi], İstanbul, Tez No 99849 s.2
- Öney, G. (1971), Türk Devri Çanakkale Seramikleri. Ankara: *Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş. Yayını*. s.1-115
- Sanay, F. (1989), Türk Dönemi Çanakkale Seramiklerinin Dünü ve Bugünü, İstanbul s.35
- Tombul, M. (2015), Çanakkale Kültür Envanteri, *Arkeolojik Yerleşim Alanları ve Sanat Tarihi Yapıları*, s.424
- Ulus, G. (2023), Ergenekon Destanı’ndan toplumsal bilinçdışına yansıyan anne, ateş ve hayvan imgeleri. *Milli Folklor*, 18(137), 74-85.

Yıldırım, Ö., Çınar, S. (2025), *Sosyolojik Düşün*, Yıl: 10, Cilt: 10, Sayı: 1, Haziran, 172

Yılmaz, H. (1996), *Suna-İnan Kırâç Koleksiyonunda Bulunan Seramiklerin Değerlendirilmesi, Çanakkale Seramikleri*. Vehbi Koç Vakfı. Ankara: *Suna-İnan Kırâç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayını*, s. 13.

Zümrüt, Y. (2021), “Çanakkale ceramics” meeting of tradition and future. *Aritmi-I Artsymp I.Uluslararası Sanat Sempozyumu* (ss.154-171). Kocaeli, Turkey <http://seramik.kaleicimuzesi.com> E.T.,11.09.2025

❖ Önerilen Atıf

Besrek, E., & Gülaçtı, N. (2022). Geleneksel Çanakkale Seramiklerinin Yorumlanması ile Oluşturulan Güncel Sanat Seramikleri. *Uluslararası Sanat Tasarım ve Eğitim Dergisi*, 7(1), 13-28. DOI: XXXXXXXXXXXXXXXX

Görsel Kaynakça

Resim 1: <https://www.bayrakmuzayede.com/osmanli-donemi-cok-nadir-canakkale-isi-basik-formlu-matara.html>, E.T., 11.09.2025

Resim 2: Fitzwilliam Museum (2024). Pouring vessel: C.1988-1928 <https://data.fitzmuseum.cam.ac.uk/id/object/72934>, <https://ceramicfestival.org/tr/ceramics>, E. T. 11.09.2025 (http 2)

Resim 3: Ara Altun, John Carswell, Gönül Öney, Sadberk Hanım Müzesi Türk Çini ve Seramikleri: İzmit Kütahya Çanakkale - 1991 s.141

Resim 4: Ara Altun, John Carswell, Gönül Öney, Sadberk Hanım Müzesi Türk Çini ve Seramikleri: İzmit Kütahya Çanakkale - 1991 s.141

Resim 5: <https://www.arthill.com.tr/> E.T., 11.09.2025 (http 3)

Resim 6: Kılıçoğlu, E. (2019), Ankara Etnoğrafya Müzesi’nde Bulunan Çanakkale Seramikleri. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı]. <https://ceramicfestival.org/tr/ceramics> E.T., 11.09.2025 (http 4)

Resim 7: Tombul, M. (2015), Çanakkale Kültür Envanteri, *Arkeolojik Yerleşim Alanları ve Sanat Tarihi Yapıları*, s.424

Resim 8: Güzel, T., Akgündüz, Y., Sevinç Başol F., Turak, G., Can M., (2024), Yaşayan İnsan Hazinesi İsmail Bütün’ün Bakış Açısından Turistik Bir Değer Olarak Geleneksel Çanakkale Seramiği, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(2) s.458-459

Resim 9: <https://www.instagram.com/p/BCUrEW5oWvQ/> (http 5) E.T., 21.11.2025

Resim 10. Çelik, M. (2020), Seramikte at figürü: Anı, biçim ve estetik bağlamında yorumlama (Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü). YÖK Ulusal Tez Merkezi. S.24, Erişim Tarihi, 24.11.2025

Resim 11. <https://www.sabah.com.tr/amerika/2012/02/22/tuncalpin-sergisine-hidayet-surprizi> (http 6) E.T.,11.09.2025

Resim 12. <http://mfkaragul.blogspot.com/2009/> (http 7) E.T.,11.09.2025

Resim 13: <http://mfkaragul.blogspot.com/2009/> (http 7) Erişim Tarihi:11.09.2025

Resim 14: <https://www.fovart.com/gecmis-sergiler?pgid=lcja4jba-3978bafb-89a4-4704-95ffe50b9aeadb3> (http 8) Erişim Tarihi:11.09.2025

Resim 15: <https://anfaengerwriter.blogspot.com/2024/08/yasam-balik-bereket.html> (http 9)

Resim 16: https://www.instagram.com/p/C_JMUFdAKiE/ (http 10) Erişim Tarihi:11.09.2025

Resim 17: <https://canakkalestore.com/urun/troya-formlu-zeytinyagi-sisesi-1/>(http 11) Erişim Tarihi:11.09.2025

Resim 18: <http://mfkaragul.blogspot.com/2009/> (http 7) Erişim Tarihi:11.09.2025

Resim 19: avesis.comu.edu.tr, Ergün Arda, Geleneksel Çanakkale Seramikleri Kişisel Raku Seramik Sergisi, 2023, Art Ankara 09-12 (http 12) Erişim Tarihi:11.09.2025

Resim 20: Nurettin Gülaçtı, (2010), Kişisel Arşiv

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazar Katkı Oranı Dağılımı:

Birinci Yazar %50,

İkinci Yazar %50 şeklindedir.

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar/çıkara çatışması yoktur.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.